

Сандық экономика жағдайында компанияларды басқару

Д.А. Сабитова¹, Н.Б. Құттыбаева²

«Жобаларды басқару» мамандығы бойынша I курс магистранты,
Экономика және халықаралық бизнес кафедрасының PhD докторы
diana.sabitovaa@mail.ru, nurg_78@mail.ru

академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ.

Түйіндеме: Қазіргі экономикалық жағдайда цифрлық экономиканы дамыту мәселелері ерекше өзектілікке ие. Қазіргі заманғы жағдайларда цифрлық экономикаға қол жеткізу орасан зор ресурстарды босатуға, тиімсіз бизнес-процестерді оңтайландыруға, бизнес пен мемлекеттің ашықтығы мен басқарылуын арттыруға мүмкіндік береді. Мақалада цифрлық экономика жағдайында компанияларды стратегиялық басқарудың өзектілігі мен қажеттілігі ашылады. Қазіргі уақытта цифрлық экономиканы дамытудың проблемалық мәселелері сипатталған. Цифрлық экономиканы дамыта отырып, компанияларды стратегиялық басқаруда болған өзгерістерге ерекше назар аударылады. Сандық экономика жағдайында корпоративтік білімді стратегиялық басқару мәселелері қарастырылады.

Түйінді сөздер: стратегиялық басқару, цифрлық экономика, цифрландыру, төртінші өнеркәсіптік революция, индустрия 4.0, заттардың өнеркәсіптік интернеті, цифрлық кәсіпорын.

Қазіргі жағдайда стратегиялық басқару цифрлық экономика тұжырымдамасына негізделуі керек, бұл Президент қойған міндеттермен және үкімет әзірлеген тиісті цифрландыру бағдарламасымен расталады.

Бекітілген «Қазақстанның цифрлық экономикасы» бағдарламасы мақсаттар мен міндеттерді айқындайды: нормативтік реттеу, кадрлар мен білім беру, зерттеу құзыреттері мен техникалық негіздерді қалыптастыру, ақпараттық инфрақұрылым және ақпараттық қауіпсіздік.

Жаңартылған күйдегі бағдарлама алты жобаны қамтиды:

- сандық ортаны нормативтік реттеу;
- сандық экономикаға арналған кадрлар;
- сандық технологиялар және жобалар;
- ақпараттық инфрақұрылым;
- ақпараттық қауіпсіздік;
- сандық Мемлекет.

«Цифрлық экономика» терминін алғаш рет 1995 жылы Массачусетс университетінің американдық ғалымы Николас Негропonte енгізген. "Цифрлық экономика - бұл өндірістің негізгі факторы сандық түрде, үлкен көлемді өңдеу және басқарудың дәстүрлі формаларымен салыстырғанда талдау нәтижелерін пайдалану болып табылатын экономикалық қызмет.әр түрлі өндіріс түрлерінің, технологиялардың, жабдықтардың, сақтаудың, сатудың, тауарлар мен қызметтерді жеткізудің тиімділігін едәуір арттыруға мүмкіндік береді".

Цифрлық экономика - қазіргі уақытта іске асырылып жатқан «индустрия 4.0» бағдарламасының бір бөлігі. Давостағы Дүниежүзілік экономикалық форумның Президенті Клаус Шваб 2011 жылы Индустрия 4.0 тұжырымдамасын тұжырымдады, оның мәні киберфизикалық жүйелердің өндірістік процестеріне жедел интеграциядан тұрады, нәтижесінде өндірістің едәуір бөлігі адамның қатысуынсыз өтеді.

«Индустрия 4.0» бағдарламасы цифрлық кәсіпорындар деп аталатындардың жұмыс істеуі есебінен жүзеге асырылады. Цифрландыру жағдайында өндіріс инновациялық және ғылымды қажетсінетін бола түсуде. 4.0 индустриясы Қазақстанның жаһандық экономикалық бәсекелестіктегі рөлін өзгертуге, өндірістік процестерді жан - жақты автоматтандыруға, еңбек өнімділігінің өсуін қамтамасыз етуге, бәсекеге қабілеттілік пен тиімділікті арттыруға мүмкіндік береді. Қазіргі уақытта отандық экономика қолда бар әлеуетті толық көлемде пайдаланбайды.

«Индустрия 4.0» бағдарламасын іске асыруға үш өнеркәсіптік революция ұсынылды. Бірінші өнеркәсіптік революция бу қозғалтқышын ойлап тапқаннан кейін және қол еңбегінен машинаға ауысқаннан кейін орын алды. Екіншісі электр энергиясын пайдаланып, жаппай өндірістің басталуын атап өтті. Үшіншісі электроника және ақпараттық технологиялар арқылы өндірісті автоматтандырды.

Төртінші өнеркәсіптік революция - физикалық, сандық және биологиялық технологиялар арасындағы шекаралардың жойылуымен сипатталатын адамзат дамуының жаңа дәуірі. Бұл технологияға жасанды интеллект, заттар интернеті, ұшқышсыз көлік, 3D басып шығару, нанотехнология, биотехнология, кванттық компьютерлер кіреді. «Революция жүйелі өзгерістерге әкеледі. Олар бизнестің, қоғамның, саясаттың барлық салаларына қатысты болады және Үкімет пен жеке сектордың жұмысын ұйымдастырудың жаңа нысандарын талап етеді».

Деректердің үлкен ауқымына қол жеткізе алатын экономика салалары олардың негізінде қабылданатын шешімдердің, әсіресе кертартпа шешімдердің сапасын түбегейлі арттыруға мүмкіндік алады. Бұл банк, заң қызметтеріне, сақтандыруға, бухгалтерияға, басқаруға, консалтингке және аудитке, метрологиялық қамтамасыз етуге, денсаулық сақтауға қатысты.

Сандық негізделген жаңа әлем адамның жеке басын өзгерту, өйткені индустрия 4.0 этика мен эстетикаға жаңа принциптерді енгізу.

Адам өзіне тауарлар мен қызметшілерді бейімдей алады, сонымен қатар әлемнің жалғасын жасай алады, ол оған ерекше ұнайды.

Физикалық әлем сандықпен неғұрлым тығыз қиылысатын болса, сандық желілер арқылы бүкіл әлемдегі жағымсыз оқиғаларды бақылау және бақылау үшін көбірек мүмкіндіктер пайда болады.

Жаңа технологиялар азаматтарға өз мемлекетінің саяси өміріне әсер етуге мүмкіндік береді, бірақ 4.0 индустриясы қауіпсіздік мәселелерін ушықтырады, ал соғыстар болашақта мүлдем басқа сипатқа ие болады.

Клаус Швабтың пікірінше, болашақ қақтығыстар гибридті сипатқа ие болады және ұрыс алаңындағы тікелей әрекеттерді мемлекеттік емес құбылыстар мен элементтермен біріктіреді. Соғыс пен бейбітшілік, солдат пен азаматтық, тіпті зорлық-зомбылық пен зорлық-зомбылық (кибертерроризм) арасындағы шекара өте бұлыңғыр болып көрінеді. Әскери технологиялардың дамуымен, биологиялық және автономды қару-жарақтың пайда болуымен адамдардың мемлекеттік емес бірлестіктері мемлекеттердегідей өлім деңгейіне жетеді.

Клаус Шваб жаңа технологиялардың 12 тобын анықтайды. Олардың қатарында жасанды интеллект, робототехника, 3D-баспа, нейротехнология, Биотехнология, толықтырылған реалдылық бар. Төртінші өнеркәсіптік революция, ең алдымен, оның дәстүрлі логикасын мүлдем өзгертетін жаңа технологиялардың екі кешенін – киберфизикалық жүйелерді (заттардың өнеркәсіптік интернеті) және 3D басып шығаруды (қосымша өндіріс) өндіріске енгізумен байланысты. Киберфизикалық жүйелер (smart production systems), онда барлық элементтер (ресурстар, станоктар, құрастыру желілері, қойма, логистика, маркетинг және басқа модульдер) бір-бірімен алмасатындай бір коммуникациялық желіге біріктірілген. Қазіргі жағдайда цифрлық экономиканың дамуы барлық қызмет салаларында кеңінен

дамыды. Көптеген елдерде, соның ішінде Қазақстанда да цифрлық экономиканы қалыптастыру жөніндегі стратегиялар мен жоспарлар әзірленіп, белсенді енгізілуде.

Компанияларды стратегиялық басқаруда

А.А.Кунцманның пікірінше, цифрлық экономиканың дамуына байланысты айтарлықтай сапалы өзгерістер болды:

- ақпарат өндірістің толыққанды және аса маңызды факторына айналды;
- тиімді цифрлық технологиялардың пайда болуы транзакциялық шығындардың төмендеуіне алып келді;
- жалпы өндірістік шығындар өсті, өйткені өзекті ақпарат үшін ақы төлеу керек;
- тәуекелдер мен белгісіздіктердің жалпы деңгейі төмендеді, бұл басқарушылық ақпараттың қол жетімділігінің өсуіне және оны өңдеу әдістерінің тиімділігінің артуына байланысты;
- ақпараттық жүйелерге қызмет көрсетуде адам факторының рөлі артты.

Цифрлық экономика жағдайында әр түрлі салалардағы кәсіпорындардың өмір сүруі мен дамуын қамтамасыз ететін корпоративтік білімді стратегиялық басқаруға ерекше көңіл бөлінеді. Корпоративтік білімге кәсіпорын үшін құндылығы бар және онда жұмыс істейтін адамдарда болатын немесе өндірістік процестерден, жүйелерден немесе корпоративтік мәдениеттен туындайтын барлық нәрсе жатады.

Әдебиеттер тізімі

1. Кунцман А.А. Қазіргі заманғы компаниялардың сандық экономика жағдайларына бейімделу ерекшелігі // Инновациялар. 2017. № 9. С. 14-21.
2. Өнеркәсіптік революция 4.0. Жаңа дәуір қарсаңында.
URL: <https://korrespondent.net/business/web/3802445-өнеркәсіптік-revoluitsyia-40-шы-табалдырықта-жаңа-дәуір>.
3. Шваб К., Дэвис Н. Төртінші өнеркәсіптік революция технологиялары. М.: Бомбора, 2018.
4. Шваб К. Төртінші өнеркәсіптік революция. М.: Эксмо-Пресс, 2018.

Цифрландырудың кәсіпорынның персоналын басқару жүйесін трансформациялауға әсері

А. Сабыржан¹, Б.Х. Раимбеков²

¹э.ғ.д., экономика және халықаралық бизнес кафедрасының профессоры,

²э.ғ.к., экономика және халықаралық бизнес кафедрасының профессоры
alisher-aliev-79@mail.ru, rbh2006@yandex.ru

^{1,2}академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ.

Андатпа: мақалада экономиканы цифрландыру жағдайында кәсіпорын қызметінің тиімділігін арттыру үшін оның персоналын басқару жүйесінің ақпараттық-коммуникациялық технологияларын қайта құру қажеттілігі қарастырылған.

Түйінді сөздер: еңбек ресурстары, персоналды басқару, адами капитал, цифрландыру, зияткерлік ресурстар, бұлтты жүйе.

Мемлекеттің даму перспективалары оның табиғи, өнеркәсіптік, экономикалық және адами ресурстарымен айқындалады, ал жоғарыда аталған ресурстарды тиімді пайдалану мемлекеттік реттеудің маңызды міндетіне айналады. Бұл ретте экономиканы цифрландыру